

729

15. 11 2013

С Т А Н О В И Щ Е

на проф. дин Людмил Йорданов Спасов,

член на Научно жури в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“,

обявен от Института за исторически изследвания при БАН

по научната специалност 05.03.04 Нова и най-нова обща история

с участници гл.ас. д-р Петя Борисова Димитрова

и гл. ас. д-р Христо Милков Димитров

Гл. ас. д-р Петя Димитрова се представя с 1 монография, 1 документален сборник, на който е съставител съвместно с Манчо Веков, 21 студии и статии, 6 отзиви и рецензии. Тя е участвала в 13 национални и международни конференции, в изготвянето на 4 научни проекта и в други 6 проекта, като изследовател. Гл. ас. д-р Димитрова е съставител и член на редколегии на 7 научни сборника. Освен това се занимава с преводи, създаването на информационни продукти и с издаването на сп. „Историческо бъдеще“.

Главен обект на нейния изследователски интерес е СССР и Русия. Безспорно върхово постижение на дългогодишните ѝ усилия е монографията „Докладва „Наследник“? Донесенията на българския пълномощен министър в СССР Иван Стаменов (1940–1944). Т. I“, С., Гутенберг, 2010. 268 с. С подчертано приносен характер са глава втора „Обществено неизвестният“ Иван Стаменов и глава трета „През погледа на българския пълномощен министър в СССР“, в която са анализирани докладите на Иван Стаменов за променящата се позиция на СССР по македонския въпрос през 1940–1941 г.; германо-съветските отношения непосредствено преди и след 22 юни 1941 г.; живота в Съветския съюз по време на войната; съветската пропаганда; промененото отношение на съветската власт към църквата и съдбата на съветските и германските военнопленници. Направени са две важни констатации: Първо, Хагската конвенция от 1907 г. и Женевската от 1927 г. се спазват при водене на войната на

Запад, но не и на Изток. Второ, войната между Германия и СССР не е само завоевателна, а е и унищожителна, с. 222.

Едно от големите достойнства на книгата е, че изучаването на документалното наследство на българския пълномощен министър в Москва е направено на широк фон, чрез привличането и коментирането на допълнителна информация за военнополитическата обстановка, българската външна политика, числеността на съветските и германските пленници и пр. Не са подминати и незадоволителните изяви на българския дипломат, като „неговото прекалено безпристрастно отношение“ към бомбардировките, на които е подложена съветската столица в края на юли 1941 г. Очевидно Стаменов е бил силно ограничен „служебно“ и извън полезрението му остават срещата на английския външен министър Идън със Сталин в Москва през декември 1941 г., провеждането на Московската конференция 1943 г. и пр.

Мисля, че в хода на изложението би било уместно да се направи едно сравнение между Стаменов и Никола Антонов, между Стаменов и Първан Драганов и останалите уволнени на 11 септември 1944 г. български дипломати. Две неща засега са ясни, че Стаменов не е изпратен от цар Борис в Москва да прави голяма политика (за което е отстранен от съветската столица Н. Антонов) и че отпуснатата му съветска пенсия и предявените претенции за допълнително заплащане за службата му в СССР е доказателство за съществуване на нерегламентирана дейност.

С безспорни достойнства е и Докладва „Наследник“? ...Т. II, издаден съвместно с Манчо Веков. Сборникът се състои от 496 документа, дело на Стаменов. Към всеки документ съставителите прилагат малко известна информация за споменатите политически лица. Изключително ценен от гледна точка на използването на сборника е направеният именов показалец. Пропуснатата е обаче възможността към някои от обяснителните бележки, като бел. 2 на с. 112 за мисията на полк. Донован в София, бел. 1 на с. 126 и др. да се даде библиографска информация. Но това не намалява стойността на труда. Целта, която са си поставили съставителите, да направят сборника възможно най-полезен за специалисти и читатели, е постигната.

Внимание заслужават изследванията на гл. ас. д-р Димитрова, посветени на разпадането на Югославия „Хроника на едно умиротворяване: Косово 1990–1999“ и „Европа и краят на Втора Югославия“. Събитията в Косово са проследени задълбочено и безпристрастно. Предисторията на събитията е представена добре. Текстът на бел. 15, че в основата на АОК стоят хора, избягали от вълненията през 1981 г., заслужава да бъде изведена в самото съдържание на статията.

В „Европа и краят на „Втората“ Югославия“ Димитрова разкрива различията между Великобритания и Франция от една страна, и Германия от друга относно признаването на независимостта на Словения и Хърватска, и настъпилата промяна в позицията на Лондон и Париж под натиска на Германия. Изводът, че Европа допуска „недобре премислена прибързаност с решението си да признае независимостта на югорепубликите проиграва един от малкото шансове“ кръвопролитията да бъдат прекратени по-бързо, е добре обоснован.

В Хрониката, посветена на разпада на СССР гл. ас. д-р Димитрова сполучливо анализира събитията, свързани с формиращите се центрове на дезинтеграция – Балтийските държави, Грузия и пр.; с приемането на декларацията за държавен суверенитет на Руската съветска федеративна социалистическа република – юни 1990 г.; с проведения референдум „за“ и „против“ запазването на СССР – март 1991 г.; августовският пуч – август 1991 г.; оставката на Гурбачов и пр.

Гл. ас. д-р Димитрова проявява научен интерес към проблемите на руската емиграция и евроазиатството, националният въпрос в Русия, мястото на Русия в съвременния свят – ролята ѝ в отношенията между Изтока и Запада, Русия и Балканите през 90-те години на ХХ в., историческия ревизионизъм и необходимостта от изграждането на нов образ на Втората световна война.

*

Вторият кандидат гл. ас. д-р Христо Милков Димитров участва в конкурса с 2 монографии, 1 документална публикация – Дневник на Стоян Камбуров, 42 студии и статии, 2 учебни пособия. Той е работил в колектив по 10 изследователски проекта и в 5 самостоятелно, участвал е в 6 национални и

американската разузнавателна служба у нас и нейните информатори – Гр. Василев, Ат. Буров, Ст. Мошанов, Д. Гичев, В. Димов и др.

В книгата много добре е осветлена осъществяваната в България съветска пропаганда чрез книги, филми и спортни прояви. Компетентно са анализирани от гледна точка на пропагандата речта на Сталин, от 5 май 1941 г., дала повод за изказването на мнения, че СССР е планирал пръв да нападне Германия и речта му от 3 юли 1941 г., в която зове за обединяване на народа около съветската армия. Изводът, че изграденият от радио Москва образ на съветската армия е опорен в Сталиновата митология, е добре аргументиран.

В книгата се забелязват и някои слабости:

- 1) Тезата на с. 253–254, че цар Борис вижда в пакта за ненападение от 23 август 1939 г. между СССР и Германия шанс за прокарване на политика на неутралитет и постигане на националните идеали е спорна. Как да си обясним активната му посредническа роля по време на Судетската криза 1938 г.? За него най-добрата конфигурация в Европа е съюз на западните демокрации – Англия и Франция с тоталитрните държави Германия и Италия.
- 2) В бел. 45 неправилно е посочено, че Ф. Ф. Разколников е „съветски посланик“. На с. 256 тази грешка е отстранена и е отбелязано, че А. А. Лавришчев е „съветски пълномощен представител“.
- 3) Допуснати са и някои технически грешки – вж. с. 27.

Посочените слабости са незначителни и не намаляват стойността на труда.

Оригинален по замисъл и добре реализиран, той е безспорен успех за автора и е историографско постижение.

Ценни и оригинални са изследванията на гл. ас. д-р Христо Милков и в областта на съвременната френска история. В този тематичен кръг с приносен характер са монографията „Дьо Гол и историята“ и публикуваните в сп. „Исторически преглед“, „Минало“ и в научни сборници статии, посветени на генерал Дьо Гол, на национализацията във Франция 1944–1946 г., на „френския май“ 1968 г. Интерес представляват и проучванията за европейците и мирните планове през 1943 година, сполучливо характеризирани от гл. ас. д-р Милков

като „разделителна“ година в историята на Втората световна война, за гръцко-македонския спор през 1991–1997 г. за името „Македония“, както и документалните публикации за Апостол Христов Фръчковски, иконописец от прочутата Дебърска школа и началник на Галичко-Реканския революционен район по време на Илинденско-Преображенското въстание през 1903 г.

Двамата кандидати заслужават да бъдат удостоени с академичното звание „доцент“. Но в дадения случай с пълна убеденост предлагам на почитаемото Научно жури да присъди на гл. ас. д-р Петя Димитрова званието „доцент“ по Нова и най-нова обща история, тъй като обявения в ДВ, бр. 68 от 02. 06. 2013 г. конкурс за нуждите на секция „История на света и международните отношения в ново и най-ново време“ е с проблематика „Източна Европа и Русия XX век“.

19.12.2013 г.

София

Подпис:.....

проф. дин Людмил Спасов